

Sygn. akt XVII AmC 20/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 kwietnia 2012r.

Sąd Okręgowy w Warszawie XVII Wydział Gospodarczy Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w składzie następującym:

Przewodnicząca: SSR (del.) Monika Gajdzińska-Sudomir

Protokolant: Marcin Powierza

po rozpoznaniu w dniu 27 kwietnia 2012r. w Warszawie na rozprawie

sprawy z powództwa: Stowarzyszenia (...) w P.

przeciwko: Wyższej Szkole (...) w P.

o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

1. uznaje za niedozwolone i zakazuje stosowania przez Pozwanego w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy o następującej treści: „Umowa zostaje zawarta na czas nauki w Uczelni, z możliwością jej pisemnego wypowiedzenia przez każdą ze stron, z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia ze skutkiem na koniec miesiąca kalendarzowego”;
2. zasądza od Pozwanego na rzecz Powoda kwotę 360 zł /trzysta sześćdziesiąt złotych/ tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;
3. nakazuje pobrać od Pozwanego kwotę 600 zł /sześćset złotych/ tytułem opłaty stałej od pozwu, od której uiszczenia Powód był zwolniony z mocy prawa;
4. zarządza publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt Pozwanego.

SSR (del.) Monika Gajdzińska-Sudomir

Sygn. akt XVII AmC 20/11

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 27 kwietnia 2012r.

Dnia 14 maja 2012r.

Powód Stowarzyszenie (...) w P. wniósł o uznanie za niedozwolone i zakazanie wykorzystywania w obrocie z konsumentami przez Pozwanego Wyższą Szkołę (...) w P. następującej klauzuli: Umowa zostaje zawarta na czas trwania nauki w Uczelni z możliwością jej pisemnego wypowiedzenia przez każdą ze stron z zachowaniem trzymiesięcznego okresu wypowiedzenia ze skutkiem na koniec miesiąca kalendarzowego; wydanie wyroku zaocznego zaopatrzonego w rygor natychmiastowej wykonalności w przypadkach prawem przewidzianych; wydanie wyroku uwzględniającego powództwo w całości na posiedzeniu niejawnym, stosownie do treści art. 479 . 17 § 1 kodeksu postępowania cywilnego; rozpoznanie sprawy również pod nieobecność Powoda lub jego pełnomocnika procesowego, jeżeli zajdzie taka potrzeba, zasądzenie od Pozwanego na rzecz Powoda kosztów postępowania według norm przepisanych. W uzasadnieniu powództwa wskazano, iż zakwestionowane postanowienie umowne stanowi

niedozwoloną klauzulę abuzywną, gdyż jest rażąco sprzeczne z dobrymi obyczajami i narusza uzasadnione interesy konsumentów. Zdaniem Powoda jednostronne rozwiązanie umowy zawartej z konsumentem przez Uczelnię, bez wskazania jakichkolwiek ważnych przyczyn do tak daleko idącego kroku powoduje, że konsument nigdy nie wie czy i kiedy uczelnia rozwiąże zawartą z nim umowę. Jest to zapis tym bardziej krzywdzący, że przecież umowa jest zawierana na czas określony.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości; zasądzenie od Powoda zwrotu kosztów procesu, w tym kwoty 17 zł tytułem opłaty skarbowej od pełnomocnictwa oraz zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych; przeprowadzenie rozprawy również na wypadek ewentualnej nieobecności Pozwanej lub jego pełnomocnika. W uzasadnieniu Pozwany podniósł, iż ma status niepublicznej uczelni wyższej prowadzącej działalność na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2005r. Prawo o szkolnictwie wyższym, nie korzysta ze statusu przedsiębiorcy, co jest przesłanką zastosowania przepisów postępowania odrębnego w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone. Ponadto Pozwany podniósł, iż nie ma formalnych przeszkód, aby umowa o naukę zawarta ze studentem mogła przewidywać możliwość jej rozwiązania za wypowiedzeniem. Takie uprawnienie przysługuje obu stronom, z ponadto długi okres wypowiedzenia zabezpiecza interesy studenta jako konsumenta zawierającego umowę o naukę. Pozwany podniósł, iż w praktyce nie korzysta z uprawnienia do rozwiązania umowy o naukę ze studentem, gdyż wiąże się to z utratą klienta. Twierdzenie Powoda o konieczności uzależnienia rozwiązania umowy od ważnych przyczyn jest w ocenie Pozwanego nietrafne, gdyż taki zapis w praktyce mógłby w praktyce uniemożliwić rozwiązanie umowy przez konsumenta. Pozwany podniósł także, iż wzorzec umowy, do którego odnosi się pozew był przedmiotem postępowania prowadzonego przez UOKiK zakończonego wydaniem decyzji nr (...) z dnia 22 lipca 2010r., gdzie nie dopatrzono się naruszenia przepisów prawa w treści postanowienia § 12 ust. 1 umowy kwestionowanej przez Powoda.

Sąd Okręgowy Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów ustalił i zważył, co następuje:

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutu Pozwanego o niemożności zastosowania w niniejszej sprawie przepisów postępowania odrębnego w sprawach o uznania postanowień wzorca umowy za niedozwolone, zważyć należało, iż Pozwany w żaden sposób nie uzasadnił i nie udowodnił swoich twierdzeń o braku prowadzenia przezeń działalności gospodarczej. Jako, że on wywodził z tej okoliczności skutki prawne w postaci żądania oddalenia powództwa ze względu na brak legitymacji bierniej, winien okoliczność tę wykazać na podstawie art. 6 Kodeksu cywilnego oraz 232 zdanie pierwsze Kodeksu postępowania cywilnego. Ponadto, zgodnie z treścią art. 4 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z dnia 21 marca 2007 r. nr 164 poz. 1365) na jej gruncie pod pojęciem przedsiębiorcy rozumie się przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, a także m.in. osobę prawną organizującą lub świadczącą usługi o charakterze użyteczności publicznej, które nie są działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej. Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 8 maja 2007r. /sygn. akt VI ACa 14/07 LEX nr 1120220/ uznał, iż uczelnia świadcząc usługi edukacyjne dla studentów, prowadzi działalność w sferze użyteczności publicznej. Co za tym idzie posiada ona status przedsiębiorcy w rozumieniu art. 4 pkt 1a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, a tym samym w rozumieniu art. 479² k.p.c., a także w stosunkach cywilnoprawnych pomiędzy uczelnią a studentem. Nie ulega zatem wątpliwości, iż Pozwany posiada legitymację bierną w niniejszej sprawie.

Sąd Okręgowy uznał, iż Pozwany wykorzystywał w prowadzonej działalności zakwestionowane przez Powoda postanowienie wzorca umownego. Pozwany temu nie zaprzeczył. Nie zarzucił też niezgodności cytowanego w pozwie postanowienia z treścią wykorzystywanego w swojej działalności. W związku z tym Sąd Okręgowy na podstawie art. 230 Kodeksu postępowania cywilnego uznał te okoliczności za przyznane.

W postępowaniu o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone Sąd dokonuje abstrakcyjnej oceny wzorca celem ustalenia, czy zawarte w nim klauzule mają charakter niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ K.c. W myśl tego przepisu za niedozwolone postanowienia umowne uznaje się postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia

stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Możliwość uznania wzorca umowy za niedozwolony i wyeliminowania go z praktyki stosowania uzależniona jest od następujących warunków:

- 1) Postanowienie nie zostało uzgodnione indywidualnie, a więc nie podlegało negocjacom;
- 2) Ukształtowane w ten sposób prawa i obowiązki konsumenta pozostają w sprzeczności z dobrymi obyczajami;
- 3) Ukształtowane we wskazany sposób prawa i obowiązki rażąco naruszają interesy konsumenta;
- 4) Postanowienie umowy nie dotyczy sformułowanych w sposób jednoznaczny głównych świadczeń stron, w tym ceny lub wynagrodzenia.

Powyższe przesłanki muszą być spełnione łącznie, natomiast brak jednej z nich skutkuje tym, że sąd nie dokonuje oceny danego postanowienia pod kątem abuzywności.

Analizując zakwestionowane przez Powoda postanowienie w oparciu o wymienione kryteria należało zważyć, iż konsumenci nie mają wpływu na jego treść, albowiem wzorzec jest przedstawiany przez Pozwanego, a zatem nie jest uzgadniany indywidualnie.

Przedmiotowe postanowienie nie dotyczy również głównych świadczeń stron umowy.

Do rozstrzygnięcia pozostała zatem jedynie kwestia czy zakwestionowane przez Powoda postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy.

Należy wskazać, że dobre obyczaje to reguły postępowania niesprzeczne z etyką, moralnością i aprobowanymi społecznie obyczajami. Za sprzeczne z dobrymi obyczajami można uznać także działania zmierzające do niedoinformowania, dezorientacji, wywołania błędnego przekonania konsumenta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, a więc działania potocznie określane jako nieuczciwe, nierzetelne, odbiegające od przyjętych standardów postępowania. W stosunkach z konsumentami dobry obyczaj powinien wyrażać się właściwym informowaniem o wynikających z umowy uprawnieniach, niewykorzystywaniem uprzywilejowanej pozycji profesjonalisty przy zawieraniu i realizacji umowy, rzetelnym traktowaniem równorzędnego partnera jakim jest konsument. Sprzeczne z dobrymi obyczajami są też działania mające na celu ukształtowania stosunku zobowiązaniowego niezgodnie z zasadą równorzędności stron (tak M. Śmigiel – Wzorce umowne s. 360).

Pojęcie interesów konsumenta należy rozumieć szeroko, nie tylko jako interes ekonomiczny, mogą tu wejść inne aspekty: zdrowie konsumenta (jego bliskich), czas zbędnie tracony, dezorganizacja toku życia, przykrości, zawód itp. Naruszenie interesów konsumenta wynikające z niedozwolonego postanowienia musi być rażące, a więc szczególnie doniosłe. Rażące naruszenie interesów konsumenta zachodzi w sytuacji, gdy w sposób rażący naruszona została równowaga interesów stron umowy, przez to że jedna z nich wykorzystwała swoją przewagę formułując konkretny wzorzec. Określenie „rażąco” należy stosować do znacznego odchylenia przyjętego uregulowania od zasady uczciwego wyważenia praw i obowiązków. Przepis art. 3 ust. 1 europejskiej dyrektywy 93/13 z dnia 5 kwietnia 1993r. stanowiącej wzorcową regulację dla polskiego ustawodawcy w dziedzinie ochrony interesów konsumenta przewiduje, że dana klauzula jest niedozwolona gdy naruszając zasadę wzajemnego zaufania powoduje istotną i nieusprawiedliwioną dysproporcję praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 lipca 2005 sygn. akt I CK 832/04 /Biuletyn SN 2006 nr 2 str. 86/ za sprzeczne z dobrymi obyczajami uznał wprowadzenie klauzul godzących w równowagę kontraktową, rażące naruszenie interesów konsumenta polega zaś na nieusprawiedliwionej dysproporcji praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta w określonym stosunku umownym.

Należy także wskazać, że klauzula generalna wyrażona w art. 385¹ § 1 k.c. uzupełniona została listą niedozwolonych postanowień umownych zamieszczoną w art. 385³ k.c. Obejmuje ona najczęściej spotykane w praktyce klauzule uznane za sprzeczne z dobrymi obyczajami, zarazem rażąco naruszające interesy konsumenta. Ich wspólną cechą jest nierównomierne rozłożenie praw, obowiązków lub ryzyka między stronami prowadzące do zachwiania równowagi

kontraktowej. Są to takie klauzule, które jedną ze stron (konsumenta) z góry, w oderwaniu od konkretnych okoliczności, stawiają w gorszym położeniu. Wyliczenie to ma charakter niepełny, przykładowy i pomocniczy. Funkcja jego polega na tym, że zastosowanie we wzorcu umowy postanowień odpowiadających wskazanym w katalogu znacząco ułatwić ma wykazanie, że spełniają one przesłanki niedozwolonych postanowień umownych objętych klauzulą generalną art. 385¹ § 1 k.c. W razie wątpliwości ciężar dowodu, że dane postanowienia nie spełniają przesłanek klauzuli generalnej spoczywa na przedsiębiorcy – art. 385¹ § 4 k.c. Aby uchylić domniemanie, że klauzula umowna zgodna z którąś z przykładowych klauzul wymienionych w art. 385³ k.c. jest niedozwolonym postanowieniem umownym należy wykazać, że została ona uzgodniona indywidualnie lub, że nie kształtuje praw i obowiązków konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami rażąco naruszając ich interesy mimo swego „niedozwolonego” brzmienia tzn. nie spełnia przesłanek z art. 385¹ § 1 k.c. Dopiero po wykazaniu tej drugiej okoliczności może dojść do uchylenia domniemania abuzywności.

Mając na uwadze powyższe okoliczności Sąd Okręgowy zważył, iż zakwestionowana klauzula spełnia powyższe przesłanki i powinna zostać uznana za niedozwoloną. W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy zważył, iż zgodnie z treścią art. 385³ K.c. pkt. 10 oraz pkt. 15 w razie wątpliwości uważa się, że niedozwolonymi postanowieniami umownymi są te, które w szczególności uprawniają kontrahenta konsumenta do jednostronnej zmiany umowy bez ważnej przyczyny wskazanej w tej umowie oraz zastrzegają dla kontrahenta konsumenta uprawnienie wypowiedzenia umowy zawartej na czas nieoznaczony, bez wskazania ważnych przyczyn i stosownego terminu wypowiedzenia. Analiza przywołanych przepisów prowadzi do wniosku, iż ustawodawca za niedozwolone uznaje takie postanowienia umów, które przewidują dla kontrahenta konsumenta możliwość ingerencji w stosunek umowny bez podania podstaw i uzasadnienia takiej ingerencji, przy czym owe podstawy powinny być ważne. Sytuacja odwrotna w sposób oczywisty stwarza bowiem stan niepewności dla konsumenta, którego sytuacja z natury rzeczy słabsza w stosunku umownym z przedsiębiorcą jest dodatkowo utrudniana przez brak czytelnych zasad, według których może zachować się przedsiębiorca. Zakwestionowana w niniejszym postępowaniu klauzula nie wyczerpuje literalnie postanowień przywołanych przepisów, jednakże posiada z nimi pewne punkty stykowe, będąc jednak ostatecznie jeszcze dalej idącą. Skoro bowiem ustawodawca uznał za niedopuszczalne jednostronne wprowadzanie przez przedsiębiorcę zmian do umowy bez ważnej przyczyny w niej wskazanej, tym bardziej za sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszające interesy konsumenta uznać należy uprawnienie do jednostronnego wypowiedzenia umowy bez podania ku temu powodów. Zakwestionowane postanowienie daje Pozwanemu w zasadzie nieograniczoną możliwość rozwiązania umowy za wypowiedzeniem. Tymczasem zgodnie z treścią art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005r. o szkolnictwie wyższym /Dz. U. nr 164 poz. 1365/, uczelnia z definicji jest podmiotem powołanym w sposób określony w ustawie w celu prowadzenia studiów wyższych. Zgodnie z treścią art. 13 ust. 1 przywołanej ustawy do podstawowych zadań uczelni należy kształcenie studentów w celu zdobywania i uzupełniania wiedzy oraz umiejętności niezbędnych w pracy zawodowej oraz wychowywanie studentów w poczuciu odpowiedzialności za państwo polskie, za umacnianie zasad demokracji i poszanowanie praw człowieka. Kształcenie studentów jest zatem publicznoprawnym obowiązkiem uczelni. Nie do przyjęcia jest zatem, aby uczelnia miała możliwość jak konsument - wypowiedzenia umowy w każdym czasie bez podania wcześniejszych do tego podstaw, na podstawie niejawnych kryteriów. Zakwestionowana klauzula rażąco narusza interesy konsumenta, albowiem decyzja o wyborze uczelni wyższej oraz kierunku studiów jest jedną z najważniejszych decyzji życiowych. Konieczne jest zatem, aby konsument podejmujący taką decyzję, z którą związana jest ogromna inwestycja czasu oraz pieniędzy, miał poczucie stabilizacji. Student ma prawo pozostawać w uzasadnionej nadziei, że w normalnym toku wydarzeń jego decyzja zakończy się uzyskaniem określonego stopnia naukowego oraz świadectwa ukończenia studiów wyższych. Tymczasem zakwestionowana klauzula te uzasadnione interesy konsumenta narusza, albowiem nawet po pomyślnym zakończeniu przez studenta wielu wcześniejszych etapów nauki i poniesieniu bardzo znaczących nakładów finansowych, możliwe jest wypowiedzenie umowy przez Pozwanego z każdego powodu. W niniejszej sprawie przyznanie Pozwanemu analogicznego uprawnienia jak konsumentowi tj. do wypowiedzenia umowy bez podania powodów w istocie równe jest rażącej dysproporcji stron w stosunku umownym, albowiem konsekwencje takiego wypowiedzenia są w ocenie Sądu Okręgowego nieporównywalne dla obu stron.

Mając na uwadze powyższe okoliczności Sąd Okręgowy uznając, iż kwestionowane postanowienie wzorca umownego stosowanego przez Pozwanego spełnia przesłanki klauzuli niedozwolonej (art. 385¹ § 1 K.c) zakazał jego wykorzystywania w obrocie (art. 479⁴² § 1 K.p.c).

W pkt. 2 wyroku na podstawie art. 98 i 99 Kodeksu postępowania cywilnego w zw. z § 18 ust. 2 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2008r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, Sąd Okręgowy zasądził od Pozwanego jako od strony przegrywającej na rzecz Powoda koszty zastępstwa procesowego według stawki przewidzianej w przywołanym rozporządzeniu. O obciążeniu Pozwanej stałą opłatą sądową od pozwu orzeczono w pkt. 3 wyroku na podstawie art. 26 ust 1 pkt 6 w zw. z art. 113 ust. 1 oraz art. 96 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. nr 167, poz. 1398).

O publikacji prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt Pozwanego zarządzono na zasadzie art. 479⁴⁴ § 1 K.p.c.

SSR (del.) Monika Gajdzińska-Sudomir